

ROSTRA ECONOMICA

INHOUD

	pag.
In memoriam	1
Enige facetten van de Russische Economie P. Stek	1
Expansief	P. Stek 4
Boekbespreking	N. Merkies 4
Economie in 16 tekeningen	7
Een Afrikaanse Douane-unie en de E.E.G. P. Bottelier	7
Collegebloempjes	12

Frese & Hogeweg accountants

zoeken contact met

economen

die belangstelling hebben voor een praktische scholing tijdens de duur van hun universitaire opleiding tot accountant.

Brieven te richten aan het adres:
Herengracht 500, Amsterdam, telefoon 63611

Mr. H. VAN DER MEULEN

repeteert

voor **Candidaats en Doctoraal examen**

BURGERLIJK RECHT en HANDELSRECHT

JAC. OBRECHTSTRAAT 17^{III} - AMSTERDAM - TEL. 722745

Opleiding voor

**Tentamen en
Praktijkexamen Boekhouden**

A. VAN DER KUIJ,

Leraar M.O. Handelsw.

Prinsengracht 796 Amsterdam-C., Tel. 221845

ROSTRA ECONOMICA

MAANDBLAD VAN DE STUDIEVERENIGING DER ECONOMISCHE
FACULTEIT VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Redactie: P. Bottelier, P. C. Maljers, J. J. Meltzer, J. A. Sillem, P. Stek.
Gelieve stukken voor de redactie bestemd te zenden aan: P. C.
Maljers, Nieuwe Herengracht 91. — Voor advertenties wende men
zich tot: R. Schöndorff, Drift 35, Laren (N.H.).

PROFESSOR Dr. Th. J. LIMPERG Jr. †

De oprichter van onze faculteit aan wie generaties van economen een groot deel van hun vorming te danken hebben en wiens naam thans nog in één adem genoemd wordt met onze bedrijfseconomische afdeling is niet meer. Vele artikelen in de pers zijn aan zijn grote verdiensten gewijd. De redactie van *Rostra Economica* is niet bij machte daar nog iets aan toe te voegen en wil hem met deze woorden gedenken.

Red.

Enige facetten van de Russische economie

Schumpeter stelt, dat men sneller met een politiek oordeel klaar staat, zich gemakkelijker laat beïnvloeden en langzamer is om ongelijk te bekennen, dan wanneer de eigen handelingen en meningen direct hun weerslag vinden in het eigen leven. Een gebrek aan redelijkheid in een politiek oordeel wordt niet direct gestraft, een verstandige mening vindt niet meer gehoor dan elke andere.

Als men het over Russische economie heeft en het woord „planning” valt, dan is de kans, dat in een „gemengd” gezelschap een aantal rood aanloopt van enthousiasme en een andere groep bleek wordt van verontwaardiging niet denkbeeldig.

Dit artikel beoogt slechts enig basis-materiaal te verschaffen aan beide groepen. Om elke schijn van onpartijdigheid te vermijden: mijn bronnen zijn West-Duits en Amerikaans.

De ontwikkeling van de economie sinds de revolutie

Toen Lenin na de revolutie aan de macht kwam beseftte hij, dat er geen sprake kon

zijn van spoedige verwezenlijking van de communistische maatschappijvorm. Rusland begon pas met de ontwikkeling van zijn industrie terwijl Marx had voorspeld, dat de dictatuur van het proletariaat, en vervolgens het communisme, in de plaats zouden treden van een ver gevorderd stadium van het kapitalisme. In een ongeëvolueerd land als Rusland, kon er geen sprake zijn van beloning volgens de behoefte en van een afsterven van de staat, dingen die in de ogen van Marx nodig zijn voor de individuele vrijheid en automatisch volgen als er geen klassen meer bestaan, laat staan van een einde van de arbeidsverdeling, de oorzaak van menselijke zelfvreemding.

Lenin meende, dat een socialistische wijze van industrialisatie mogelijk was. De economische bond van de klassen van arbeiders en boeren zouden samenwerken om door maximering van het groeipercentage van het nationale inkomen de basis te leggen voor het communisme. De grote bedrijven van Frankrijk en Engeland konden als technisch voorbeeld dienen, zeker na de spoedig verwachte revolutie in die landen. Een uiterst vage, theoretische

richtlijn voor de organisatie van de economie had Lenin gevonden in het woord „planning”, dat Marx hier en daar gebruikte in zijn schildering van de communistische maatschappij. Een praktisch voorbeeld van planning was de inrichting van de oorlogseconomie van Duitsland. Toch vielen Lenin's eerste stappen op dit terrein in de zogeheten periode van het oorlogscommunisme volledig verkeerd uit. De organisatie was miserabel en veelvuldige gewelddadige doorvoering van maatregelen, zoals gedwongen heffingen in natura van de boeren, dreigden de bevolking tegen het nieuwe, nog wankel regime in het harnas te jagen.

Lenin trok teleurgesteld de enig mogelijke conclusie. De generationaliseerde industrie en handel werd — de zware industrie uitgezonderd — weer in particuliere eigendom gegeven. Dit noemde men de Nieuwe economische politiek, die duurde van ongeveer 1920 tot 1930. In het jaar 1922 was men met frisse moed en bedachtzamer dan eerst weer begonnen voor afzonderlijke bedrijfstakken een plan in te voeren. Tot kort voor 1930 hadden die economen de overhand, die het plan een voorspelling achtten van mogelijkheden, die beperkt waren door de individualistische productiewijze in de landbouw. De „echte” planners wonnen echter na de dood van Lenin het pleit. Zij oordeelden, dat men de landbouw moet reorganiseren, als deze niet voldoende overschotten afwierp om in het verlangde tempo te kunnen industrialiseren. Het probleem, dat men moest oplossen, was dat, als men hoge prijzen betaalde aan de boeren om voldoende voedsel voor de arbeiders in de steden te krijgen, men dan minder middelen over hield voor uitbreidingsinvesteringen, en minder plattelandsbevolking naar de steden lokte dan men wenste om snel te kunnen industrialiseren. Als men daarentegen lage prijzen bepaalde, hielden de boeren hun goederen liever zelf.

Men verwachtte uitkomst door collectivisering. Deze stap geschiedde zo ruw, dat uit verzet haast de halve veestapel vernietigd werd door de gekwelde kulakken. Het duurde jaren voor men over de gevolgen heen was. Maar het ongunstige klimaat, de bodemgesteldheid en het streven naar autarkie blijven een rem op de expansie vormen.

In 1927 zette men het eerste vijfjarenplan in. In deze periode werden vele takken van bedrijf onder centrale leiding gesteld. De toestand is nu zo, dat de staat in bezit is van het land, de natuurlijke hulpbronnen, bijna alle industrie en het transportwezen, de huizen, de stedelijke groot- en kleinhandel en een relatief gering maar groter wörend aantal boerderijen. De enige andere belangrijke eigenaren van productiemiddelen zijn de

coöperaties (vele boerderijen, sommige lichte industrieën). Het systeem van centrale planning in de S.U. houdt tot nog toe in, dat het prijsmechanisme een geheel secundaire rol speelt. Prijzen, zoals deze op de markt tot stand komen zijn immers het verfoeilijke middel voor de kapitalist om meer voor zijn producten te krijgen dan het hem kost. Op waarlijk dialectisch verantwoorde wijze kwam men in de S.U. dus tot de antithese van vrije olijzen: centrale planning in natura. De klemmende vraag is nu, of de dialectische synthese een mengvorming van planning en markteconomie zal zijn, of het niets na een overgangperiode van dictatuur van de paddestoelwol.

Men stelt het plan als volgt op: Voor de nieuwe planperiode stelt het presidium van het centrale comité van de partij enige prioriteiten vast, waarvoor men extra inzetting van middelen eist. Het planbureau, Gosplan, verschaft het presidium de noodzakelijke gegevens om tot een verantwoorde beslissing te komen. Het planbureau verwerkt de prioriteiten in een lijst, waarop de productiedoelen voor elke bedrijfstak zijn vastgesteld. Aan het hoofd van elke bedrijfstak stond tot enkele jaren geleden een ministerie, dat met de leiding over de uitvoering in de betreffende bedrijfstak belast was. Deze ministeries moesten, nadat de voorlopige doelstellingen bekend waren gemaakt, een detailonderzoek van alle tot hun ressort behorende bedrijven verrichten om hun technische mogelijkheden en capaciteiten te leren kennen. Hiertoe werden vragenlijsten aan de bedrijfsleiders gestuurd, die op moesten geven welke hoeveelheden en kwaliteiten ze verwachtten te kunnen produceren en welke middelen, zoals grondstoffen, halfproducten en arbeid ze hiertoe nodig hadden. Van de ingevulde vragenlijsten maakte het ministerie een samenvattend overzicht. Gosplan coördineerde vervolgens alle gegevens van de ministeries, zodat de „inputs” en de „outputs” van alle bedrijven theoretisch op elkaar aansloten en overeenkwamen met het gewicht, dat het presidium aan zijn verschillende verlangens hechtte. Dit productieplan ging na goedkeuring door het presidium naar de ministeries. Deze werkten het plan uit tot opdrachten voor de bedrijven, waaraan zij verplicht waren zich te houden. Inderdaad verplicht, want het productieplan krijgt kracht van wet.

Deze wijze van coördinatie van de productie noemt men de balansmethode, omdat men de berekeningen verricht uitgaande van de voorraden van alle goederen, waarbij men de verwachte of verplichte vermeerdering optelt en waarvan men de verminderingen (leveranties, slijtage enz.) aftrekt, zodat een eindsaldo overblijft.

Aansluitend op het productieplan stelt

men nog een verdelingplan, dat de leveranties regelt, en een financieel plan op.

Het financiële plan reguleert de geld- en kredietstroom. Van de creatie van chartaal geld en kort krediet heeft Gosbank onder het gezag van de Minister van Financiën het monopolie. Alle leveranties tussen bedrijven worden in rekening-courant verrekend bij de bank. Indien de omvang van de ontvangsten en betalingen of de ontvangers en betalenden zelf afwijken van het plan, klopt een functionaris van de bank aan de deur.

Chartaal geld wordt in beginsel alleen gebruikt voor betaling van lonen en om consumptiegoederen te kopen. Enige functies van het geld heb ik hiermede al genoemd. Het fungeert als rekeneenheid, waardoor men verschillende goederen onder één noemer kan samenvatten. Dit is ook bij naturaplanning van belang, want bij de opdrachten van de bedrijven kan de planning niet zover gaan dat ze nauwverwante producten detailleert. Deze worden samengevoegd in de opdracht zodat men van een globaliseringsfunctie van het geld kan spreken. Naarmate de opdrachten globaler zijn, is de leiding minder gecentraliseerd.

Een andere, zeer belangrijke functie van het geld blijkt de mogelijkheid tot controle op planuitvoering door Gosbank te zijn.

Voorts blijken de lonen niet in bonnen maar in geld te worden uitgekeerd, wat meer vrijheid laat aan de consument om te kopen, wat en wanneer hij wil. Zolang er geen grote welvaart is, zijn de moeilijkheden voor de planning van de productie van consumptiegoederen overkomelijk. Afzetproblemen ontstaan pas als men goederen niet als nagenoeg onmisbaar voelt. De sinds 1953 herstelde vrijheid om de veranderen van betrekking maakt het weer mogelijk om van een arbeidsmarkt te spreken. Te meer, omdat de planning van de lonen verre van nauwkeurig is. Daar prestatieloonstelsels overwegen, is dat onmogelijk. Men heeft verschillende manieren gevonden om meer te betalen, dan waar men het recht toe heeft. Men is hiertoe gedwongen door de hybridische inslag van de planning. Als wetenschappelijk adviserend orgaan zou zij eigenlijk alleen moeten zorgen voor de coördinatie in de economie. Als opperste leiding van de uitvoering heeft zij zich echter genoopt gezien om een stimulerende, normatieve inhoud te geven aan de te produceren hoeveelheden. Daar dit stimulerend element juist het sterkst sprak in de opdrachten aan de bedrijfstakken, die een prioriteit hadden, overspoelde elk nieuw 5-jarenplan de economie met een golf van inflatie. Immers de opdracht om een bepaalde hoeveelheid te produceren gold als belangrijker, dan om binnen de loonperken te blijven. De geldwaarde is

Excursie naar de Staatsmijnen, de E.G.K.S. en de E.E.G.

De eerste week van de Paasvakantie, de tweede week van april, organiseert de S.E.F. bovengenoemde excursie naar Limburg, Luxemburg en Brussel.

Het aantal deelnemers dient beperkt te blijven tot ongeveer 35; in principe staat de inschrijving slechts open voor candidaten.

Omtrent de kosten e.d. zal zo spoedig meer gegevens bekend zijn, mededeling worden gedaan.

Prof. Verrijn Stuart heeft zich bereid verklaard op een nog nader te bepalen datum de deelnemers in te leiden in enkele facetten van de problematiek van de Kolen en Staal Gemeenschap.

tussen 1930 en 1950 gedaald tot 1/10 van de waarde van 1930. De eisen, die aan de planning worden gesteld om de inflatie in toom te houden, worden verscherpt door het feit, dat er in toenemende mate sprake is van schaarste van arbeidskrachten. Het geboortecijfer is gedaald, de landelijke overbevolking is al opgenomen in de industrie, vrouwen vormen 45 % van de beroepsbevolking en de verliezen ten gevolge van de tweede wereldoorlog hebben tenslotte het probleem in volle omvang gesteld. Het is niet verrassend, dat men bij de planning ook van de prijzen een stimulerende werking uit laat gaan. Bij de pogingen van het regime om op grote schaal kapitaalintensieve productieprocessen ingang te doen vinden, heeft het jarenlang subsidies verleend aan de producenten van kapitaalgoederen, waardoor deze kunstmatig goedkoop konden worden geleverd. Uit de wijze van hantering van de stimuleringsfunctie van de prijzen blijkt een gebrek aan inzicht in de totale samenhang van een prijsstelsel, die de coördinerende functie van de planning hindert. Maar een oordeel over de efficiency van de sovjet-economie uit een oogpunt van bevrediging van de overheidspreferenties valt niet te vellen op grond van een beoordeling van de werking van hun prijzenstelsel, daar deze een secundaire rol speelt. Men kan hoogstens constateren, dat een opener oog voor de betekenis van prijzen deze tot een instrument konden maken, dat niet, zoals tot nu toe maar al te vaak, tegen de hoeveelheidsplanning in werkt. Men vindt een goede opsomming van eigenaardigheden

van het sovjetprijzenstelsel in een artikel van Grossman in de Papers and proceedings of the American Economic Association in American Economic Review, mei 1959.

Op de zogenaamde vrije kolchozenmarkten waar boeren de opbrengst van een stukje privégrond mogen verkopen, hebben de prijzen de functie, die ze in een markthuishouding uitoefenen: ze brengen vraag en aanbod in evenwicht. Wegens de hoogte van deze prijzen in verhouding tot de staatsaankooprijzen van het collectieve product spreekt men wel van legale zwarte markten.

Ik wil eindigen met een korte beschrijving van de huidige organisatie van de economie. De topzware belasting van Gosplan met planning en leiding van en toezicht op de uitvoering, en voorts de slechte samenwerking tussen de bedrijfstakministeries, die vaak op inefficiënte wijze clandestien eigen onderdelen fabriceerden, wegens trage levering door de andere ministeries, veroorzaakte dat de planning vaak achter de feiten aanhinkte. Elk bedrijf had een legertje reizigers, die contact onderhielden met andere bedrijven om op illegale wijze aan schaarse onderdelen te komen.

Na de dood van Stalin heeft men de Sovjet-Unie verdeeld in 105 gebieden, die elk geleid worden door een economische raad. Deze moet de industrie en handel in dat gebied leiden en controleren en in samenwerking met Gosplan probeert men een rationele coördinatie van de gebieden te verwezenlijken.

Het grootste gevaar van de nieuwe regeling is het streven naar regionale autarkie. In dit streven wordt men gesterkt door de traagheid van leveringen tussen gebieden, waarvoor een even grote bureaucratistische omweg vereist is, als vroeger voor de leveringen tussen ministeries. Binnen

één gebied hebben de bedrijven echter een wat grotere vrijheid dan vroeger, daar ze van leverancier mogen veranderen: een eerste begin van kwaliteitsconcurrentie.

Vermoedelijk zullen er in de komende jaren wel wat meer gegevens komen over de al of niet bevredigende werking van deze decentralisatie. Men kan verwachten, dat men bij de bestaande schaarste van arbeid in de productiviteitswedloop met het Westen zich gedwongen zal zien om een voortdurende verbetering in de arbeidsvoorwaarden te verwezenlijken, want leuzen en medailles zijn niet duurzaam effectief gebleken. Indien dit waar is, kan men verder gaande decentralisatie verwachten, daar centrale planning en leiding van de productie van meer dan elementaire behoeftebevredigingsmiddelen moeilijkheden oplevert. Een rem op elke ontwikkeling zal de ideologie zijn, maar daar Kruschev geen filosoof is, wordt deze rem steeds zwakker.

Ik heb in dit artikel slechts enkele punten van belang kunnen aanstippen. Er bestaat voor belangstellenden echter een vrij uitgebreide literatuur. De boeken, die mij het best bevallen, zijn:

E. Boettcher — Die sowjetische Wirtschaftspolitik am Scheidewege (1960).

K. Mehnert — Der Sowjetmenschen (Fischer - 1961). P. Stek.

EXPANSIEF

Er was een econoom van vroegere tijd, Die voor „overhead” zei „overheid”. Men schatte zijn betoog Daardoor zo hoog, Dat hij niet een bedrijf, maar zijn land heeft geleid.

P. Stek.

Boekbespreking

Op 1 juli 1960 promoveerde de heer Heertje cum laude tot doctor in de economische wetenschappen. Promotor was Prof. De Wolff, die voor de eerste maal in onze Faculteit als zodanig optrad. Het proefschrift „Enkele aspecten van de prijsvorming van consumptiegoederen op monopolistische markten” heeft in de commerciële uitgave de titel gekregen „De prijsvorming van consumptiegoederen op oligopolistische markten” (uitgegeven bij Stenfert Kroese, Leiden - prijs f 12,-, 111 blz.).

Het boek bevat 4 hoofdstukken, een inleiding en een samenvatting. In de in-

leiding wordt het probleem gesteld en aandacht geschonken aan het karakter van het evenwicht (algemeen of partiël) en aan de verhouding tot de parametertheorie.

In hoofdstuk I wordt een afleiding gegeven van individuele en collectieve vraagfunctie volgens de theorie van de indifferentiecurven, waarbij het aggregatieprobleem expliciet wordt behandeld.

Hoofdstuk II geeft één van de twee voornaamste eigen bijdragen van de auteur. Hier wordt uit de collectieve vraagfunctie de afzetfunctie van een bepaalde aanbieder afgeleid, waarbij uit-

drukkelijk de invloed van andere prijzen in de beschouwing wordt betrokken. Echter niet alle prijzen, zodat i.p.v. een algemene evenwichtsanalyse een tussenpositie tussen deze en de gebruikelijke partiële analyse wordt ingenomen.

Hoofdstuk III handelt over het monopolie waarbij ook de invloed van het inkomen nader wordt onderzocht.

In hoofdstuk IV tenslotte laat Heertje zien, hoe het afleiden van het evenwicht op een oligopolistische markt het invoeren van twee veronderstellingen noodzakelijk maakt. De eerste t.a.v. het doel van de producent. (Hier is uitgegaan van winstmaximalisatie) en een tweede die de reactie op prijswijzigingen elders concreetiseert; de nadere uitwerking van deze reactiehypothese is de tweede belangrijke bijdrage tot de economische theorie.

Het boek is geconcentreerd geschreven, zodat aan de lezer meer eisen gesteld worden dan de 111 bladzijden op het eerste gezicht doen vermoeden. Het is niet mogelijk bepaalde gedeelten uit de verbale tekst over te slaan, zonder aan de kern van het boek voorbij te gaan. Aan ieder hoofdstuk wordt een paragraaf toegevoegd, waarin met behulp van de wiskunde een en ander nog eens nader wordt gepreciseerd, waarmee tevens de gegeven theorie kan worden getoetst op mogelijke inconsistenties.

De analyse van het evenwicht, zoals deze door Heertje wordt gegeven, zouden wij niet alleen een oorspronkelijke doch ook een gelukkige vondst willen noemen. Door de andere prijzen te verdelen in strategische en niet-strategische (naar gelang de ondernemer met deze al of geen rekening houdt) is de auteur ontsnapt enerzijds aan het verwaarlozen van de belangrijke invloed, die de andere prijzen kunnen hebben en anderzijds aan de te algemene en werkelijkheidsvreemde concepties, waartoe de analyse van de school van Lausanne leidt. Deze aanpak brengt bovendien beide benaderingswijzen nader tot elkaar, daar zij nu beide als randsituaties kunnen worden aangemerkt. Het vereist natuurlijk een nadere studie, wat de strategische prijzen in concreto inhouden en welke aanwijzingen hierbij kunnen worden gegeven. De auteur meent dat dit door de praktijk wordt bepaald en gaat er dan ook niet verder op in.

Wat het tweede essentiële punt betreft: Heertje heeft aangetoond, dat voor de reactie op prijswijzigingen van concurrenten in principe iedere hypothese mogelijk is. Hij laat zien dat de benaderingen van Cournot, Chamberlin, Hall en Hitch en Sweezy allen een beperking inhouden, omdat zij hun reactiehypothese binden aan een bepaald getal. Zelf geeft hij een economische fundering van de reactiehypothese. In de onderhavige dissertatie is n.l. verondersteld, dat de ondernemers stre-

ven naar een bepaalde fractie van de totale in een „bedrijfstak” behaalde winst. Deze fracties zijn dan gebonden aan de relatieve machtsposities.

Had dit betrekking op de reactiehypothese, t.a.v. het doel van de ondernemer gaat hij, zoals gezegd, uit van de winstmaximalisatie. Nu hoort men de laatste tijd meer twijfel uit te gaan van de veronderstelling van de winstmaximalisatie¹⁾. Dat de schrijver toch hiervan is uitgegaan, zeggend „dat het niet in zijn bedoeling ligt het voor en tegen van de hypothese van de winstmaximalisatie te bespreken” houdt impliciet een keuze in. Het had o.i. aanbeveling verdiend aan te geven hoe de analyse zou verlopen, wanneer een andere veronderstelling als uitgangspunt zou zijn genomen.

Een en ander geldt ook voor zijn analyse van het prijsevenwicht. Hoewel hij ook hier aangeeft, dat andere elementen als reclame en produktdifferentiatie mede in de beschouwingen moeten worden betrokken, is niet aangegeven waarom hij de prijs als de belangrijkste variabele beschouwt.

Deze opmerking doet echter geenszins afbreuk aan ons eindoordeel, dat Heertje door enkele moeilijke problemen uit de prijstheorie in een ruimer kader te plaatsen de mogelijkheid voor verder onderzoek heeft verruimd. En de lezer, die de moeite neemt om dit werk aandachtig door te lezen, kan het met Professor Pen's oordeel eens zijn, dat Heertje hiermee een originele en van een scherpe blik getuigende bijdrage heeft gegeven²⁾. Dus voor degenen met een ruimere economische belangstelling een waardevolle aanwinst voor hun boekenkast.

N. Merkies

¹⁾ Zie b.v. Baumol, Business behavior, value and growth 1959.

²⁾ „Orbis Economicus”, Mededelingenblad van de Kring van Amsterdamse Economen, oktober 1960, pagina 18 e.v.

Klynveld, Kraayenhof & Co.

accountants

hebben bij verschillende hunner vestigingen plaatsingsmogelijkheid voor

► **jonge economen**

die het voornemen hebben de accountantsstudie aan te vangen dan wel reeds daartoe zijn overgegaan. Voor het volgen van de colleges wordt voldoende tijd beschikbaar gesteld.

Naast werkzaamheden in de algemene accountantspraktijk bestaat de mogelijkheid tot specialisatie in organisatievraagstukken.

Schriftelijke sollicitaties worden gaarne ingewacht aan het kantooradres:

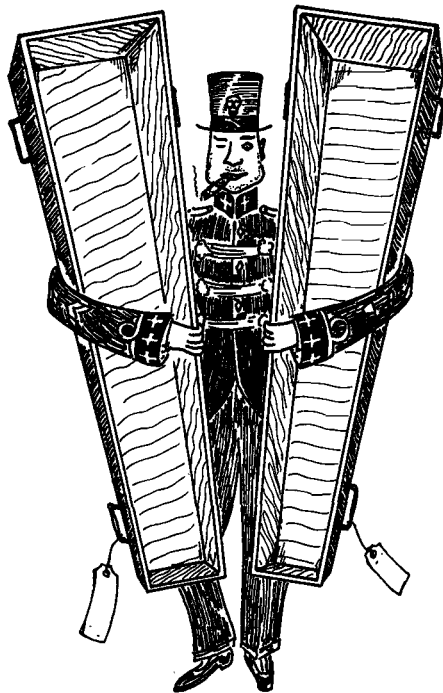
TESSELSCHADESTRAAT 18, AMSTERDAM-W., TEL. 83611.

W. J. Heydeman

repeteert voor *Elementaire Statistiek*
Financiële Rekenkunde

leidt op voor *Praktijkexamen Boekhouden*

WARMONDSTRAAT 173 I AMSTERDAM-W I
TELEFOON 1218 03

Empty boxes (CLAPHAM)

Een Afrikaanse douane-unie en de E.E.G.

Inleiding

Enkele Nederlandse dagbladen hebben begin februari 1962 melding gemaakt van een overeenkomst welke de instelling van een Afrikaanse douane-unie beoogt. Het was een onopvallend bericht, dat veel lezers niet zullen hebben opgemerkt. Waarschijnlijk verdient het bericht ook niet meer aandacht dan het heeft gekregen omdat er tegenwoordig veel overeenkomsten in Afrika worden gesloten doch slechts weinig ook werkelijk worden uitgevoerd. Er heerst in Afrika een soort conferentiezucht; voortdurend worden topconferenties gehouden, waar de fraaist klinkende resoluties met algemene stemmen worden aangenomen. De activiteiten van de leidende figuren in de meeste jonge onafhankelijke staten schijnen wel in de eerste plaats op het internationale forum gericht te zijn. De wil om iets te zijn in het oog van de wereld is sterker dan de drang ook werkelijk iets te scheppen. „Hun emancipatie begint bij wat wij de superstructuren zouden noemen en gaat vandaar naar de basis of de infra-structuren, waarop bij ons internationale

macht en invloeden berust" ¹⁾). De verhoudingen in Afrika zijn zeer vlottend. Enkele voorbeelden van de geringe duurzaamheid en de onbetrouwbaarheid van inter-Afrikaanse overeenkomsten: In mei 1958 besloten Ghana en Guinee tot samenvoeging van hun beide landen. Tot nu toe is geen begin gemaakt met de uitvoering van dit verdrag. Na de conferentie van Bamako kondigde Nkrumah op 27 november 1961 met veel tam tam aan, dat Mali en Ghana hadden besloten een gemeenschappelijk parlement te vormen, maar de autoriteiten van Mali ontkenden hierop prompt iets van de overeenkomst af te weten. De veelbelovende federatie tussen Mali en Senegal heeft slechts enkele maanden geduurd. De talrijke recente papieren overeenkomsten tussen Kongolese leiders zijn te bekend om er nog op te hoeven wijzen. Deze te denken gevende lijst kan nog met vele andere voorbeelden worden uitgebreid. Men zal er daarom

¹⁾ L. Metzemaekers, Blokvorming in Afrika? Mededelingen van het Afrika Instituut 1961, blz. 32.

verstandig aan doen het bericht over de oprichting van een Afrikaanse gemeenschappelijke markt met de nodige korrels zout te beoordelen. Als men dit goed in het oog houdt kan het toch wel zin hebben het bovenbedoelde krantenbericht iets nauwkeuriger te bestuderen.

Te Lagos, de hoofdstad van Nigeria, hebben 20 deelnemers aan een Afrikaanse topconferentie eind januari 1962 besloten tot de instelling van een douane-unie met een gemeenschappelijk buitentarief, welke in etappen zal leiden tot een gemeenschappelijke markt. Deze 20 landen zijn allen staatkundig onafhankelijk en omvatten volgens onderstaande kaart een naar omvang gerekend zeer omvangrijk gedeelte van Afrika. Naar schatting hebben de landen gezamenlijk 130 miljoen inwoners.

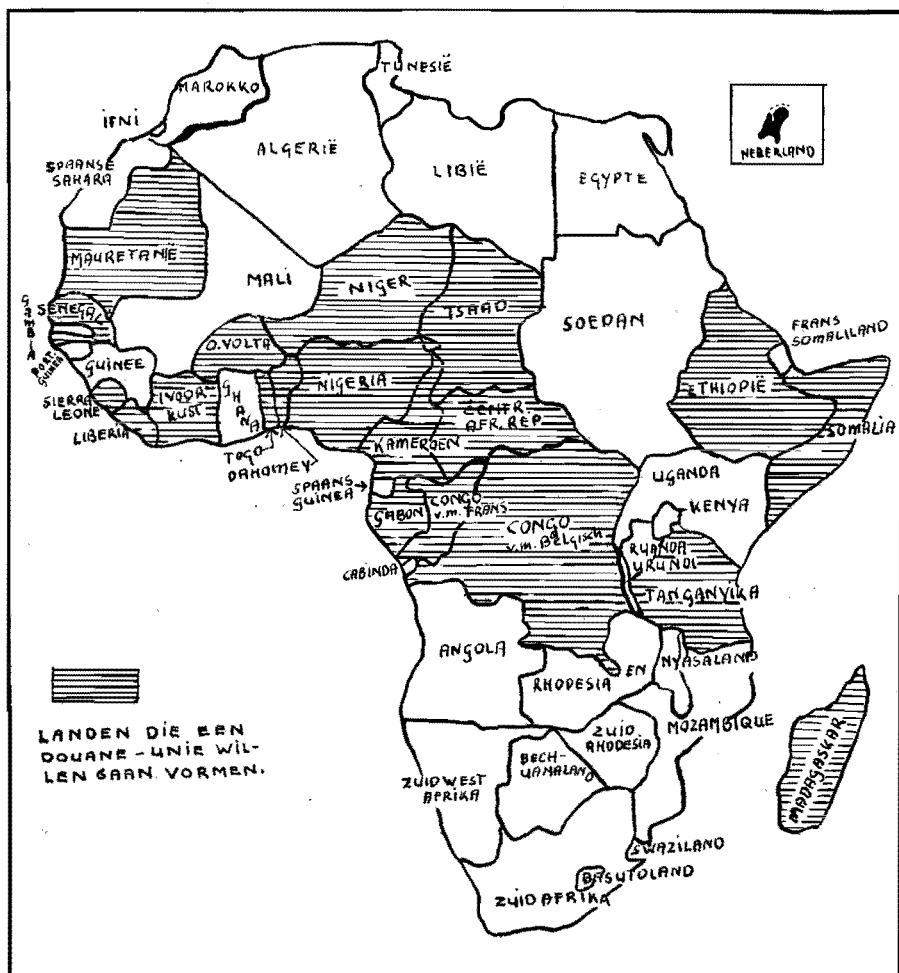
Het meest opvallende van deze douane-unie is misschien wel, dat Ghana erbuiten valt, terwijl alle buurlanden van deze zo-

wel in politiek als economisch opzicht zo belangrijke staat wel lid zijn. De praktische betekenis van de Afrikaanse douane-unie wordt hierdoor aanzienlijk verminderd.

Casablanca, Brazzaville en Lagos

Ghana behoort tot de zogenaamde Casablanca-groep, welke mede Guinee, Marokko, Algerië (regering in ballingschap), Mali, Libië en Egypte omvat. De regeringen van bijna alle tot de Lagos-groep behorende landen zijn nogal reactionair en pro-Westers, hetgeen overigens niet wil zeggen, dat communistische hulo wordt afgewezen. De Casablanca-landen zijn over het algemeen sterker nationalistisch, in naam politiek neutraal en naar beweerd wordt progressief in het doorvoeren van socialistische hervormingsprogramma's.

Tot voor kort stond tegenover de Casablanca-groep de zogenaamde Brazzaville-

groep. Deze laatste, welke de (pro-Westerse) voormalige Franse koloniën in Afrika omvat, schijnt met de oprichting van de gemeenschappelijke markt in het grotere verband van de Lagos-groep te zijn opgegaan. De politieke en economische blokvorming in Afrika begint zich naar het schijnt nu duidelijker af te tekenen. De Casablanca- en Lagos-groep tezamen omvatten, afgezien van de Unie van Zuid-Afrika, nagenoeg alle onafhankelijke gebieden (inclusief Algerië) in Afrika.

De Casablanca-groep heeft reeds vroeger te kennen gegeven naar een of andere vorm van hechtere economische samenwerking te willen streven. Destijds hebben de ministers van economische zaken der aan de conferentie van Casablanca deelnemende landen de opdracht gekregen te onderzoeken welke concrete inhoud aan dit besluit kon worden gegeven. Hierbij is het gebleven. Er zijn nog geen concrete plannen uit de bus gekomen.

In de volgende paragrafen zal worden getracht na te gaan welke praktische betekenis de overeenkomst van Lagos zal kunnen krijgen voor de aangesloten landen en over hun relaties met de E.E.G. Behalve de instelling van een douane-unie wordt op iets langere termijn tevens beoogd gemeenschappelijk te streven naar stabilisatie van de grondstoffenprijzen en coördinatie van de ontwikkelingsplannen. Voorts zullen voorbereidingen worden getroffen voor de oprichting van een ontwikkelingsbank van Afrika en Madagaskar.

De Afrikaanse „common market“

Een douane-unie is een groep landen met een gemeenschappelijk buitentarief zonder onderlinge handelsbelemmeringen. De E.E.G. is nu nog geen douane-unie aangezien het aanpassingsproces nog in volle gang is, maar beoogt het wel te worden. De onderlinge handel van de bij de overeenkomst van Lagos aangesloten landen is afwezig of van zeer geringe betekenis. Het slechten van onderlinge tariefmuren, zo die er zijn, zal op korte termijn geen omvangrijke „trade creation“ tot het gevolg hebben. Op iets langere termijn liggen de zaken echter geheel anders. Vergroting van de potentiële afzetmarkt door het verwijderen van de onderlinge tariefburens zal de aantrekkelijkheid van het gehele gebied voor buitenlandse investeringen sterk kunnen vergroten. Ook kan door coördinatie van het economisch beleid een sterkere gemeenschappelijke onderhandelingspositie worden ingenomen, hetgeen vooral van belang kan zijn bij de pogingen tot stabilisering van de grondstoffenprijzen. Men moet dan ook concluderen dat onderlinge economische integratie van Afrikaanse gebieden hun afzonderlijke en collectieve economische ontwikkeling op langere termijn sterk kan

bevorderen. Het idee reeds nu te besluiten tot het oprichten van een douane-unie in een stadium, waarin de industriële ontwikkeling in de meeste lidstaten nog in de kinderschoenen staat, is daarom zo gek nog niet als op het eerste gezicht mag lijken. Door de integratie reeds in een vroeg stadium van de ontwikkeling te bevorderen kan bovendien in beginsel een uiterst gecompliceerd en langdurig aanpassingsproces — zoals dit zich momenteel in Europa voltrekt — in de toekomst vermeden worden. Het heffen van een gemeenschappelijk buitentarief kan allerlei distorsies van het handelsverkeer voorkomen en sluit bovendien verkapte devaluaties d.m.v. invoerrechtenverhoging uit. Hiermee is tevens de basis gelegd voor een coördinatie van de monetaire politiek der lidstaten.

De positie van Ghana

De Afrikaanse douane-unie zonder Ghana is te vergelijken met een E.E.G. zonder West-Duitsland. Ghana is het belangrijkste handelsland in West-Afrika en is in vele opzichten het verst ontwikkeld. Ghana is de belangrijkste cacao producent ter wereld (ca. 34 % van de wereldproductie). De belangrijkste Ghanese exportproducten zijn voorts hout, mangaanerts, goud en zilver. De buurlanden van Ghana brengen voor het merendeel ongeveer dezelfde producten voort. Stabilisatie van de betreffende grondstoffenprijzen lijkt dus zeer moeilijk te bereiken zonder de actieve medewerking van Ghana. Hoe bijvoorbeeld de cacao-prijzen gestabiliseerd kunnen worden zonder samenwerking tussen de Ghanese en Nigeriaanse Central Marketing Boards is een raadsel. De laatste jaren vertoont de cacao-prijs, evenals bijna alle grondstoffenprijzen een dalende tendens. De Westafrikaanse landen Ghana, Nigeria, Kameroen en Ivoorkust brengen gezamenlijk ca. 65 % van alle cacao voort en zouden door het voeren van een gemeenschappelijke marktpolitiek een vrij sterke monopoliepositie op de wereldmarkt kunnen gaan innemen. In plaats van samen te werken vangen de cacao verkopende Boards elkaar echter vliegen af waar ze kunnen.

Indien Ghana tot de douane-unie zou toetreden zou de aantrekkingskracht van het gehele Westafrikaanse gebied op buitenlandse investeerders aanzienlijk vergroot kunnen worden. Ghana heeft een relatief hoog ontwikkelde bevolking, een goed georganiseerd bankwezen en naar het zich laat aanzien redelijke politieke stabiliteit. Deze factoren maken Ghana tot de meest aantrekkelijke vestigingsplaats in West-Afrika voor de dochterondernemingen van veel Europese en Amerikaanse maatschappijen. Indien deze maatschappijen het gehele Westafrikaanse gebied (en in beginsel de gehele douane-unie)

Zojuist verschenen: M.A.B. 1924-1960

inhoudende een aantal bijdragen gedurende deze jaren verschenen in het Maandblad voor Accountancy en bedrijfshuishoudkunde

deel I Bedrijfshuishoudkunde f 18.-

deel II Accountancy f 20.-

Ruim 10 jaar na het verschijnen van de jubileumbundel 25 jaren M.A.B., verschijnt thans een nieuwe verzameling, waarin naast de nog van bijzondere betekenis geoordeelde bijdragen uit de uitverkochte eerste bundel een groot aantal bijdragen van de laatste tien jaren zijn opgenomen.

J. MUUSSES N. V. - PURMEREND

levering ook via de boekhandel

als u van boeken houdt en....

- graag ongestoord wilt snuffelen
- prijs stelt op uitgebreide keuze
- ook wel eens een goed advies wilt horen
- niet direct contant kunt betalen
- denkt „zo'n boek bestaat toch niet”

kom in al die gevallen eens bij ons kijken,
aan de eerste vier punten kunnen wij zeker voldoen,
wat het laatste betreft: denk dat niet te vlug,
er zijn heel wat gekke vragen waar wij het juiste
antwoord op kunnen leveren.

**moderne
boekhandel
bas**

leidsestraat 70-72 - tel. 24 8169

Het wetenschappelijke

P O C K E T

boek HWP, heeft ruim 3000 specialistische titels voorradig.

Deze nieuwe winkel is gevestigd naast de

ACADEMISCHE BOEKWINKEL P. H. VERMEULEN

op de Grimburgwal 11, Amsterdam

tot potentieel afzetgebied voor hun producten zouden verkrijgen i.p.v. alleen de uiteraard zeer beperkte Ghanese markt, zou dit hun investeringsactiviteiten sterk kunnen bevorderen. Al met al moet men tot de slotsom komen, dat het niet deelnemen van Ghana aan de pas opgerichte Afrikaanse douane-unie in het bijzonder voor de Westafrikaanse staten een groot deel van zijn betekenis verliest. Aan voorspellingen omtrent de mogelijkheid van latere toetreding van Ghana kan men zich beter niet wagen.

De E.E.G. en de Afrikaanse douane-unie

15 van de 20 lidstaten der Afrikaanse douane-unie zijn volgens het 4de deel van het in 1957 gesloten Verdrag van Rome geassocieerd met de E.E.G. Door deze omstandigheid komt de Afrikaanse douane-unie in een bijzonder daglicht te staan. Hoewel niet alle consequenties van deze „overlapping“ duidelijk zijn kan men er toch wel iets van zeggen. Indien namelijk de Afrikaanse gemeenschappelijke markt werkelijkheid zou worden kunnen de vijf overige landen (Ethiopië, Tanganyika, Liberia, Sierra Leone en Nigeria) indirect van alle handelspolitieke voordelen van het geassocieerd zijn met de E.E.G. meegenieten. Dit roept twee vragen op:

- Welke betekenis heeft het 4de deel van het Verdrag van Rome nu de Afrikaanse geassocieerde gebieden allen staatkundig onafhankelijk zijn geworden?
- Hoe zullen de E.E.G.-landen reageren op het indirecte lidmaatschap van de 5 genoemde Afrikaanse landen?

Beide vraagstukken kan men zien door een Europese en door een Afrikaanse bril. Vraag b. zal ik niet trachten te beantwoorden, enerzijds omdat het vraagstuk voorlopig nog geen urgentie heeft en anderzijds omdat een van argumenten voorzien antwoord veel plaatsruimte zou eisen terwijl ieder antwoord toch speculatief is.

Het 4de deel van het Romeins verdrag

Toen het verdrag in 1957 werd ondertekend waren de 16 geassocieerde Afrikaanse gebieden nog afhankelijk. Hiertoe behoort ook Mali, welke staat evenwel niet is toetreden tot de overeenkomst van Lagos. Nu al deze gebieden staatkundig onafhankelijk zijn geworden, doet zich het probleem voor of zij juridisch al dan niet gebonden zijn aan een overeenkomst, die werd gesloten toen zij nog niet zelfstandig waren en welke wijzigingen het 4de deel van het verdrag dat aan deze associatie gewijd is, op grond van de staatkundige veranderingen dient te ondergaan.

Op 1 januari 1963 loopt het associatio-

verdrag af, zodat de boven geschetste problematiek urgent gaat worden. In het begin van dit jaar is in Parijs de openingsbijeenkomst gehouden van de onderhandelingen tussen de 6 E.E.G.-staten en de 16 Afrikaanse landen. Tot belangrijke besluiten is men op deze conferentie niet gekomen. De financiële hulp ten bedrage van 581 miljoen dollar zal ook in 1962 worden gecontinueerd.

Met de tekst van het verdrag wordt door de Afrikanen nogal dubbelzinnig en opportunistisch omgesprongen. De 16 landen eisen op grond van het verdrag vrije toegang van hun producten tot de Euromarkt en zij dringen aan op het afschaffen van de consumentenbelastingen op enkele tropische landbouwproducten in sommige E.E.G.-landen (m.n. op koffie in Duitsland en op bananen in Italië). Op enkele andere punten, die verplichtingen opleggen achten de Afrikanen zich niet gebonden aan een verdrag, dat zij indertijd niet zelfstandig sloten. Voorts menen de Afrikaanse geassocieerde landen op grond van feitelijke en historische banden met de E.E.G.-landen recht te hebben op een betere positie op de Euromarkt dan de eventuele nieuwkomers. Hiermee worden de Britse gemeenebest landen in Afrika bedoeld, welke met de E.E.G. geassocieerd zullen worden als Engeland lid wordt.

Vanuit Europees gezichtspunt zijn de Afrikaanse handelspolitieke eisen niet zonder meer aanvaardbaar. Vooral de Nederlandse delegatie heeft zich op de conferentie van Parijs tegen de Afrikaanse eisen verzet. In de eerste plaats omdat men het 4de deel van het Verdrag van Rome formeel-juridisch niet meer van toepassing acht en voorts ook omdat men het verlenen van handelspolitieke preferenties een ondoelmatig middel vindt voor een snelle economische ontwikkeling van de landen zelf. Dit laatste argument is mij niet duidelijk; men zou eerder het tegendeel voor waar houden. Het is natuurlijk wel waar, dat alleen het verlenen van handelspolitieke preferenties onvoldoende is. Verder wijst men erop, dat een aantal E.E.G.-landen verplichtingen hebben tegenover andere dan de 16 Afrikaanse onderontwikkelde gebieden, welke ten dele dezelfde producten uitvoeren. Discriminatie ten gunste van de Afrikaanse landen zou uit dezen hoofde in strijd komen met de beginselen der hulpverleningspolitiek van sommige Europese landen.

Het laatste woord over de handelspolitieke regelingen met de Afrikaanse geassocieerde landen is nog niet gesproken. De tijd begint echter te dringen daar voor het einde van dit jaar beslist moet worden over de vraag of de associatie blijft bestaan en zo ja, welke vorm hieraan in de toekomst zal worden gegeven. Indien het de Afrikanen ernst is met de verwerking van hun gemeenschappelijke markt

zullen zij bij de komende besprekingen met de E.E.G.-landen de mogelijke consequenties van gedeeltelijke „overlapping” van de verdragen van Rome en Lagos niet onbesproken mogen laten.

Monetaire vraagstukken

De monetaire verhoudingen tussen de E.E.G. en de geassocieerde Afrikaanse gebieden zijn niet erg duidelijk. Frankrijk vormt tezamen met zijn voormalige koloniën in Afrika een monetaire unie, welke inhoudt, dat de overzeese franken vrij tegen Franse inwisselbaar zijn. Behalve een belangrijke steun betekent deze regeling voor de betreffende Afrikaanse gebieden echter tevens een grote mate van monetaire afhankelijkheid van Frankrijk. Immers Parijs beslist of, en zo ja hoeveel andere dan Franse valuta met de Afrikaanse franken kan worden gekocht. In feite is deze Franse monetaire unie veel straffer gecentraliseerd dan bijvoorbeeld het Sterling gebied. Bovendien heeft Frankrijk de verplichting op zich genomen de agrarische producten van de betreffende Afrikaanse landen tegen hoge en stabiele prijzen af te nemen. Het is duidelijk, dat deze laatste garantie tevens van het grootste belang is voor de monetaire stabiliteit van de landen. Vrije toegang van Afrikaanse producten tot de Euromarkt alleen is geen voldoende voorwaarde voor snelle en evenwichtige economische groei van de landen, die deze producten voortbrengen.

In de naaste toekomst zal daarom ook ernstig gestudeerd moeten worden over

de in het verdrag op te nemen monetaire regelingen voor het gehele geassocieerde Afrikaanse gebied. Dus ook voor de niet-franstalige landen. Deze regelingen kunnen indirect tevens van groot belang zijn voor de 5 genoemde landen, welke wel tot de Lagos-groep behoren maar niet rechtstreeks met de E.E.G. zijn verbonden. Het ligt eigenlijk voor de hand, dat de E.E.G.-landen met ingang van 1 januari 1963 een gemeenschappelijk monetair beleid gaan voeren t.a.v. de geassocieerde gebieden, mede om zodoende de tot nog toe hoofdzakelijk door Frankrijk gedragen lasten over meerdere schouders te verdelen. Dit monetaire beleid is zeker niet minder belangrijk voor de ontwikkelingsvraagstukken dan de handelspolitieke regels betreffende de tariefpreferenties. Bij het formuleren van het monetaire beleid zal terdege rekening moeten worden gehouden met de mate van stabiliteit der grondstoffenprijzen.

Het is echter ook mogelijk, dat besloten zal worden de geassocieerde gebieden volledige monetaire zelfstandigheid te geven. Hierdoor zou weliswaar een belangrijk instrument van de gecoördineerde hulpverleningspolitiek komen te vervallen, maar daar staat tegenover, dat de monetair zelfstandig geworden landen lid kunnen worden van het I.M.F. en steun van de wereldbank kunnen krijgen. Uit een en ander blijkt echter wel, dat men het instellen van de Afrikaanse douane-unie niet los kan zien van de betrekkingen met de E.E.G.

P. Bottelier.

COLLEGEBLOEMPJES

ATHEIST?

„Oneindig is een ander woord voor onzin”.

(college: *Wiskundige Economie*)

E.E.G.

„Vroeger gebruikten we veel Franse woorden, tegenwoordig Engelse, dat is helemaal niet erg, als je maar niet te veel germanismen gebruikt.”

(college: *Privaatrecht*)

ZELFKENNIS OF ZELFLOECHENING?

„Corrigeert U mij gerust hoor, want ik heb destijds nooit de Heer Heertje gelopen.”

(college: *Econometrie*)

NON COGITO ERGO SUM.

„... en wanneer U er over doordenkt... maar dat verwacht ik niet van U...”

(college: *Privaatrecht*)

ZIE ONDERSCHRIFT.

„Maar meneer, hoe wilt U nu de tijd uit de formule elimineren; dan bestaan wij toch helemaal niet meer.”

(werkcollege: *Wiskundige Economie*)

Maar als we de docent uit de tijd elimineren hebben we geen formule meer.

PRAE-TENTAMENBLOEMPJE.

„Meneer, U kunt het overdoen zovaak U wilt, maar niet meer dan eenmaal per veertien dagen.”

P. VELTHUYS Cz.

econ. drs.

Repeteert

Candidaatsexamen:

Sociale en Bedrijfseconomie

Doctoraalexamen:

Bedrijfseconomie

Marnixstraat 290 - Kamer 309 - Amsterdam-W.

Spreekuur: Woensdag 3 tot 4 uur.

Tel. Zaandam (K 2980) 63315, s'avonds en weekend.

Drs. J. W. Vet

repeteert

voor candidanda:

ELEMENTAIRE STATISTIEK
SOCIALE ECONOMIE

voor kandidaten:

VOORTGEZETTE STATISTIEK
OPENBARE FINANCIEN

Repetitie-adres

Valeriusplein 16, Amsterdam
Telefoon 727409

Huis- en correspondentie-
adres

Dinkellaan 12, Heemstede
Telefoon 02500-37608

W. GRADER

Econ. Drs

repeteert

Doctoraal examen:

Sociale en Bedrijfseconomie

ROERSTRAAT 102 hs

TELEFOON 717915

K. DE POUS

ECON. DRS

repeteert voor

CANDIDAATS- EN DOCTORAAL-EXAMEN

de onderdelen

SOCIALE ECONOMIE EN BEDRIJFSECONOMIE

DIEPENBROCKSTRAAT 18

Telefoon : 71.55.88